

יצאת אבר אבר לסירוגין – ע' בחולין סח.

- ג. יצא רובו, וראשו עדיין בפנים – לכאורה נראה שלענין כל שאר הלכות הרי הוא כילוד כיון שיצא רובו, ואולם לענין נחלה צריך הכרה דוקא. וצ"ע בדברי הפוסקים שקיצרו בזה (עפ"י שפת אמת). וכבר כתב מהריט"א שלענין נחלה אינו מועיל, שאין כאן 'יכיר'. ולא כן כתב בשב שבעתא (ז, טו). וכן דנו האחרונים לענין פדיון הבן – ע' בשו"ת אבני נזר יו"ד שצב, ד שצג, ה). ד. לענין טומאת מת של הולד היוצא – משמע בסוגיא בחולין (עב). שאפילו לשמואל, כאשר יצא ראש הולד גרידא – מטמא (ע' חזו"א יו"ד ריד לוף עב).

דף מז

עא. א. גר שהיו לו בנים בגיותו – האם הבן הישראלי שיוולד לו עתה יהא בכור לנחלה? האם כבר קיים הגר מצות פריה ורביה?

ב. בכור של לוייה או כהנת ואביו ישראלי או נכרי – האם חייב בפדיון?

ג. בן של כהן והוא (- הבן) חלל – מה דינו לענין פדיון, כשאביו חי וכשאביו מת?

א. היו לו בנים בעודו גוי, ונתגייר; רבי יוחנן אומר: אין לו בכור לנחלה שהרי כבר נולדו לו בנים. וכן קיים מצות פריה ורביה. ריש לקיש אומר: יש לו בכור לנחלה ולא קיים מצות פו"ר, כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

אמרו בגמרא (מחמת קושיא על רבי יוחנן מהברייתא) שלדעת רבי יוסי הגלילי ודאי יש לו בכור לנחלה, שלשיטתו הקובע הוא בכור בישראל (פטר רחם בישראל, ולמדנו בכורה ידידה מדידה).

א. נראה שלענין פריה ורביה יש לומר שקיים בגיותו אף לריה"ג (עפ"י חדושים ובאורים ו, א).

ב. הלכה כר' יוחנן (רמב"ם אישות טו, נחלות ב, יב; אה"ע א, ז חו"מ רעו, ט). לדעת הרמב"ם (שם) לא קיים אלא כשנתגיירו הבנים עמו. ויש חולקים (ע' בפוסקים שם באה"ע).

מודה ר' יוחנן בישראל הבא על הנכרית והוליד בן, שאינו 'בנו' כלל והנולד לו לאחר מכן מישראלית – הריהו בכור לנחלה (רמב"ם נחלות ב, יב. וע' בחדושי הנצי"ב).

ב. כהנת או לוייה שילדו; אם היה האב ישראלי, למר בריה דרב יוסף בשם רבא, הבן פטור מחמש סלעים (שהכהנים והלויים נפטרו מן הבכורה (כדלעיל ג): ולענין זה תלוי הדבר באם, שנאמר פטר רחם). רב פפא חולק וסובר שהבן חייב.

הלכה שפטור (חולין קלב. תוס', רמב"ן וש"פ).

היה אביו נכרי; ככהנת, הבן חייב בפדיון הואיל ואמו נתחללה מקדושת כהונה ונעשית כזרה (רבא). ואף קדושת לוייה פקעה ממנה. תוס'). בלוייה – פטור הואיל ולא נתחללה אמו מקדושת לוייה [ובין למאן דאמר נכרי הבא על בת ישראל הולד ממזר, בין למ"ד הולד כשר].

א. כן הדין ככהנת שנבעלה לאחד מן הפסולים שפוסלים אותה לכהונה (מנחת חינוך שצב).

נזרעה בהזרעה מלאכותית מזרע של גוי – נראה שפטור מפדיון לפי שלא נתחללה אמו בביאה. ואפשר שגם לענין שאר הלכות דינו ככהן (ע' בזה בשו"ת שבט הלוי ח"ג קעו).

ב. ודאי כן הדין בבת ישראל שנבעלה לנכרי, אם הבן בכור חייב בכורה ופודה את עצמו (עפ"י טור וב"ח יו"ד שה).

ג. חלל, בנו של כהן; כשאביו חי – פטור מפדיון, שאעפ"י שהחלל הריהו כור, הלא האב זוכה בפדיונו לעצמו. וכן אם מת האב לאחר שלשים יום – פטור לפדות את עצמו, שכבר זכה האב בפדיונו, וזה יורש את אביו.

וכתב הרא"ש שיפריש חמש סלעים ויפדה א"ע ולא יתן לכהן. ויש חולקים וסוברים שאין צריך הפרשה כלל (ע' מהריט"א).

מת האב קודם שלשים יום ללידתו; רב חסדא אמר: הבן חייב לפדות את עצמו, וכן מסר ר' שמעון יאסיניא מריש לקיש. ואילו רבה בר רב הונא פוטר, כיון שהוא בא מכח מי שפטור – אביו. [ואין זה דומה לבן הנכרי, שחייב בפדיון – לפי שאינו מתייחס לאביו ואינו נידון כבא מכחו – הלכך חייב לפדות עצמו].

עב. א. אשה שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונישאה לאחר וילדה בן ואין ידוע אם הוא בנו של הראשון או של האחרון – מה דינו ודין הבא אחריו לענין נחלה?

ב. איזהו בכור לנחלה ולכהן ואיזהו שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן?

א. אין ידוע מיהו אביו, אם הבעל הראשון של אמו או האחרון – אינו יורש עם יורשי אחד מהם, שהרי הם מדחים אותו מן הירושה בגלל הספק. וכן הבא אחריו אינו נוטל פי שנים עם אחיו, שיכולים אחיו לדחותו ולומר לו שאינו בכור. ואפילו אם יעשו הרשאה ביניהם הבכור ואחיו, אינם זוכים בחלק בכורה כיון שלא הוכרו מלכתחילה. [אבל הוכרו ולבסוף נתערבו – מועילה הרשאתם ליטול פי שנים מ'מה נפשך'].
ע"ע ב"ב קכו.

ב. בכור לנחלה ולכהן; הבא אחר המפלת שפיר מלא מים, דם, גנינים (– גוונים), או המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים (שלא נאמר בהם 'צירה'). וכן כמין בהמה חיה ועוף – לחכמים ולא לר"מ, כדלעיל). וכן המפלת ליום ארבעים לעיבורה או קודם לכן – שכיון שעדיין לא שלמו ארבעים יום, אין כאן 'צירה', הלכך הבא אחריו הריהו בכור לכל דבר.

ספק אם היה השפיר מרוקם אם לאו – יש אומרים שהבא אחריו בכור לכהן, שמעמידים על חזקת הגוף שלא נתרקמו אבריו (עפ"י מהרי"ק קמג; נוב"ת יו"ד קפת; שאילת יעב"ץ ח"א מט). ויש חולקים, מפני שרוב מפילות מרוקם (חכם צבי קד; חת"ס רצט; שבו"י ח"א פג).

איזהו שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן; יוצא דופן (וילדו לו – כדרך לידה. פטר רחם – ולא יוצא דופן), והבא אחריו (בכור לדבר אחד לא הוי בכור) – שניהם אינם בכור לא לנחלה ולא לכהן. רבי שמעון אומר: היוצא-דופן הוא בכור לנחלה, שלשיטתו יציאת דופן לידה מעלייתא היא, והבא אחריו בכור לכהן – שבכור לד"א הוי בכור. [לדעת רבי טרפון שניהם בכור מספק (ע' לעיל יט)].
יוצא דופן שהיה נפל, הבא אחריו בכור לפדיון לדברי הכל, שכיון שהראשון היה נפל, הרי השני נקרא 'בכור' לכל דבר (עפ"י רעק"א).

דף מח

עג. א. מי שילדה שני זכרים מאדם אחד, ואין ידוע מי מהם הבכור – מה דין פדיונם כשהאב חי וכשמת, וכשמת אחד מהבנים?

ב. מה הדין כאשר אי אפשר ליתן חמש סלעים לכהן אלא פחות?

ג. מהם כללי הספקות המבוארים בסוגיא, לענין פדיון הבן?